Εξορύξεις: θανάσιμος κίνδυνος για το περιβάλλον και την ειρήνη

Ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος που μαίνεται στα εδάφη της Ουκρανίας σε συνδυασμό με την ενεργειακή κρίση που έχει προκληθεί (και) εξαιτίας του πολέμου, αποτελούν το υπόβαθρο της επαναφοράς των εξορύξεων στην ημερήσια διάταξη. Σε πολύ μεγάλο βαθμό οι χώρες της ΕΕ είναι ενεργειακά εξαρτημένες από τη Ρωσία. Χαρακτηριστικά, οι χώρες της ΕΕ προμηθεύονταν περίπου το 40% του φυσικού αερίου και περίπου το 25% του πετρελαίου που χρειάζονταν από τη Ρωσία.

Παρά το ναυάγιο του σχεδίου για τον αγωγό EastMed και το πάγωμα των προγραμμάτων έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η νέα συγκυρία που έχει διαμορφωθεί, έχει οδηγήσει την κυβέρνηση Μητσοτάκη να ξαναβάλει μπροστά τα σχέδια εξορύξεων, ενάντια στις κορώνες για απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα. Το κυρίαρχο αφήγημα (στο οποίο συμφωνούν τόσο η ΝΔ όσο και ο ΣΥΡΙΖΑ) είναι πρώτον πως τα πιθανά κοιτάσματα υδρογονανθράκων μπορούν αφενός να διασφαλίσουν την ενεργειακή αυτάρκεια της χώρας και αφετέρου να μετατρέψουν την Ελλάδα σε ενεργειακό κόμβο της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Δεύτερον ότι θα «γεμίσουν λεφτά» τα κρατικά ταμεία ενώ ταυτόχρονα θα δημιουργηθούν χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας.

Ο ίδιος ο Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε ήδη από το προηγούμενο καλοκαίρι ότι η ενεργειακή αυτάρκεια της χώρας είναι κομβικός στόχος και ότι για την επίτευξή του θα επιταχυνθούν οι επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και θα επανεκκινήσουν οι έρευνες για κοιτάσματα υδρογονανθράκων ξεπερνώντας κάθε «γραφειοκρατικό εμπόδιο».

Αυτό σημαίνει de facto παραβίαση κάθε περιβαλλοντικής νομοθεσίας, δωρίζοντας -ξανά- γη και ύδωρ στους «πετρελαιάδες» (αλλά και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και κυρίως στις ανεμογεννήτριες). Δεκάδες περιβαλλοντικές οργανώσεις αλλά και πρωτοβουλίες ενάντια στις εξορύξεις υδρογονανθράκων είχαν καταθέσει προσφυγή στο ΣτΕ σχετικά με τις εξορύξεις και τις σχετικές μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε Ιόνιο και Κρήτη, η οποία εκδικάστηκε το Νοέμβριο του 2022. Η προσφυγή απορρίφθηκε, δίνοντας πράσινο φως στις πετρελαϊκές εταιρείες να συνεχίσουν τις έρευνες για πιθανά κοιτάσματα υδρογονανθράκων στις θάλασσες του Ιονίου και της Κρήτης.

Βέβαια, εάν βρεθούν αξιοποιήσιμα κοιτάσματα, τίποτα δεν πρόκειται να κερδίσει το ελληνικό

δημόσιο, πόσο μάλλον να δει ο κόσμος μείωση του ενεργειακού κόστους που έχει ροκανίσει το λαϊκό εισόδημα εδώ και ενάμιση χρόνο. Αντίθετα, όποια κέρδη θα πάνε κατευθείαν στις πετρελαϊκές εταιρείες, οι οποίες σύμφωνα με στοιχεία που έβγαλε στη δημοσιότητα η GreenPeace, έιχαν κέρδη πάνω από διακόσια δισεκατομμύρια ευρώ στο 2022, τη στιγμή που εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι είναι αντιμέτωποι με συνθήκες ενεργειακής φτώχειας.

Περιβαλλοντική βόμβα

Αφού ξεπεράστηκαν τα «γραφειοκρατικά εμπόδια», στο τέλος του 2022 ξεκίνησαν δοκιμαστικές-ερευνητικές θαλάσσιες γεωτρύσεις δυτικά της Κρήτης αλλά και στο Ιόνιο, από τον αμερικανικό κολοσσό Exxon Mobil, στον οποίο έχει παραχωρηθεί περίπου το 70% της συνολικής έκτασης των θαλάσσιων οικοπέδων στην Κρήτη και στο Ιόνιο. Το υπόλοιπο 30% ανήκει στα ΕΛΠΕ. Συνολικά, το ένα τρίτο της επικράτειας έχει παραχωρηθεί σε πετρελαϊκές εταιρείες για τα επόμενα τριάντα χρόνια. Τα λεγόμενα «οικόπεδα» που έχουν παραχωρηθεί, απλώνονται στην Ήπειρο, την Αιτωλοακαρνανία, την Αχαΐα και τη ΒΔ Πελοπόννησο, σε όλο το Ιόνιο και τις θάλασσες γύρω από την Κρήτη. Προφανώς σε αυτές τις περιοχές περιλαμβάνονται περιοχές Natura, σημαντικοί υγροβιότοποι, δάση και η προστατεύομενη Θαλάσσια Τάφρος, περιοχή παγκόσμιας σημασίας για τη βιοποικιλότητα.

Πριν ξεπεραστεί και το εμπόδιο του ΣτΕ, είχε ήδη ξεπεραστεί κάθε περιβαλλοντικό εμπόδιο μέσα από τον τρόπο που παραχωρήθηκαν όλες αυτές οι εκτάσεις σε πετρελαϊκές εταιρείες. Όλες οι συμβάσεις παραχώρησης για έρευνα και εκμετάλλευση έγιναν με διαδικασίες fast-track. Οι συμβάσεις αυτές υπογράφηκαν με αδιαφανή και αντιδημοκρατικό τρόπο. Δεν υπήρξε ούτε ενημέρωση, ούτε κάποια διαβούλευση με τις τοπικές κοινωνίες. Δεν υπήρξε δημόσιος διάλογος για αποφάσεις που πρόκειται να επιφέρουν τρομακτικές αλλαγές στην παραγωγή, στην οικονομία, στην κοινωνία. Υπήρχαν διαβουλεύσεις μεταξύ του ελληνικού κράτους και των εταιρειών, αλλά αυτές γίνονταν έξω και πέρα από τη δημόσια σφαίρα.

Οι Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), που υποτίθεται ότι θα ήταν η δικλείδα ασφαλείας για την προστασία του περιβάλλοντος, συντάχθηκαν και ψηφίστηκαν μέσα σε λίγες μέρες χωρίς καμία διαβούλευση, δεχόμενες μάλιστα κριτικές ως προχειρογραμμένες και επιστημονικά ατεκμηρίωτες. Σύμφωνα με αυτές τις συμβάσεις, η προστασία του περιβάλλοντος θα είναι υπόθεση των ίδιων των εταιρειών, οι οποίες θα συστήσουν επιτροπές για την εποπτεία τήρησης της κείμενης περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Μάλιστα αυτό θα ελέγχεται με την πρόοδο του έργου, χωρίς να υπάρχει εξ αρχής ένα σχέδιο για την προστασία του περιβάλλοντος. Είναι εντελώς παράλογο, η προστασία του περιβάλλοντος -έστω και μέσα από ένα λειψό θεσμικό πλαίσιο- να επαφίεται σε ιδιωτικές πετρελαϊκές εταιρείες που έχουν ως μόνο κριτήριο το κέρδος, χωρίς πουθενά να εμπλέκεται κάποιος δημόσιος φορέας.

Εντός των εκτάσεων που έχουν παραχωρηθεί, υπάρχουν προστατευόμενες περιοχές Natura, εθνικοί δρυμοί, εθνικά πάρκα, καταφύγια άγριας ζωής. Δεν είναι όμως μόνο αυτές οι προστατευμένες περιοχές που κινδυνεύουν, καθώς ακόμα και οι ερευνητικές γεωτρήσεις (οι οποίες θεωρούνται ότι

δεν έχουν σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις) μπορούν να επηρεάσουν πολύ σημαντικά τη σεισμικότητα, τη σύνθεση του υπεδάφους, τον υδροφόρο ορίζοντα. Το Νοέμβριο του 2022 και ενώ είχαν αρχίσει οι σεισμικές έρευνες στη θαλάσσια περιοχή νοτιοδυτικά της Κρήτης, ένα νεαρό ζωνοδέλφινο ξεβράστηκε νεκρό σε παραλία του Ρεθύμνου.

Περιβαλλοντικές οργανώσεις όπως η WWF και η GreenPeace αλλά και δεκάδες αγωνιστικές πρωτοβουλίες κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου για την επικινδυνότητα των θαλάσσιων εξορύξεων. Τα πιθανά κοιτάσματα υδρογονανθράκων βρίσκονται σε πολύ μεγάλα βάθη και η εξόρυξή τους είναι και δύσκολη τεχνικά αλλά και επικίνδυνη. Πιθανά ατυχήματα μπορούν να μολύνουν ανεπανόρθωτα τον υδροφόρο ορίζοντα και τη θάλασσα της Μεσογείου με καταστροφικές συνέπειες. Επιπλέον, όντας σε μία εξαιρετικά σεισμογενή περιοχή, ακόμα και οι δοκιμαστικές γεωτρήσεις μπορούν να ενεργοποιήσουν σεισμογενή ρήγματα με κίνδυνο την πρόκληση σεισμών.

Η απειλή της πολεμικής σύγκρουσης

Η ιστορική εμπειρία των ανταγωνισμών για τον έλεγχο ενεργειακών πόρων, ορυκτών κοιτασμάτων και γενικότερα πλουτοπαραγωγικών πηγών είναι γεμάτη πολέμους και αιματοχυσίες. Ο στόχος μετατροπής της Ελλάδας σε ενεργειακό κόμβο συνεπάγεται μεγαλύτερη εμπλοκή του ελληνικού κράτους στον ενεργειακό ανταγωνισμό στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Μεσογείου για τον έλεγχο των πιθανών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων. Αυτή είναι ουσιαστικά και η βάση του ελληνοτουρκικού ανταγωνισμού που έχει οξυνθεί πολύ επικίνδυνα τα τελευταία χρόνια, παρά τη σχετική αποκλιμάκωση των τελευταίων μηνών.

Ο ανταγωνισμός για τις ΑΟΖ (Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες) μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας αφορά κυριαρχικά δικαιώματα, σε έκταση 200 μιλίων από το παράκτιο μέτωπο, που περιλαμβάνουν το δικαίωμα στην εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων, τη δυνατότητα παραγωγής ενέργειας, την αξιοποίηση φυσικών/ ενεργειακών πόρων που βρίσκονται κάτω από το βυθό της θάλασσας. Δεν πρόκειται για έναν ανταγωνισμό ο οποίος αφορά την αλλαγή συνόρων ή την κατάκτηση εδαφών.

Η ρητή στρατηγική πρόθεση του ελληνικού κράτους είναι η δημιουργία ενός γεωγραφικού συνεχούς μέσω των ΑΟΖ με την Κύπρο, το Ισραήλ, αλλά και την Αίγυπτο. Η Ελλάδα δεν είναι μια χώρα σε άμυνα, αλλά μια χώρα η οποία κλιμακώνει μια επεκτατική πολιτική απέναντι στην Τουρκία, εντείνοντας τους ανταγωνισμούς σε επικίνδυνο βαθμό. Σε αυτή την πολιτική εντάσσονται τα εξοπλιστικά προγράμματα των δεκάδων δισεκατομμυρίων ευρώ, η αναβάθμιση των ΝΑΤΟϊκών βάσεων και η επαναφορά του εξορυκτικού παροξυσμού.

Με δεδομένο ότι στο «παιχνίδι» των εξορύξεων έχουν μπει για τα καλά τόσο η Αμερικανική Exxon Mobil όσο και η Γαλλική Total, η μεγαλύτερη εμπλοκή τόσο των ΗΠΑ όσο και της Γαλλίας στα θέματα των ανταγωνισμών στη ΝΑ Μεσόγειο είναι δεδομένη. Δεν είναι καθόλου τυχαία η παρουσία του γαλλικού πολεμικού πλοίου «Charles de Gaulle» το τελευταίο διάστημα νοτιοδυτικά της Κρήτης. Αντίθετα αποτελεί σαφές μήνυμα πολιτικής αλλά και στρατιωτικής στήριξης της ελληνικής πλευράς στον ανταγωνισμό με την Τουρκία.

Αποδεικνύεται επίσης πώς οι έρευνες και οι εξορύξεις υδρογονανθράκων θα «επιβάλλονται» με τη δύναμη των όπλων. Ο ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός αφορά εντέλει στο ποιος θα μπορέσει να είναι ο καλύτερος εγγυητής για τα συμφέροντα των πετρελαϊκών και των ιμπεριαλιστών στην περιοχή, «απολαμβάνοντας» αντίστοιχα πολιτική και στρατιωτική στήριξη. Η προοπτική των εξορύξεων είναι συνυφασμένη με την όξυνση των πολεμικών ανταγωνισμών, δημιουργώντας σοβαρούς κινδύνους για την ειρήνη.

Η επαναφορά του σχεδίου των εξορύξεων είναι θανάσιμος κίνδυνος για το περιβάλλον και την ειρήνη. Στην εποχή της κλιματικής κρίσης, η προοπτική συνέχειας της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα είναι καταστροφική. Αντίθετα έχουμε ανάγκη για μία συνολική στροφή της οικονομίας και της παραγωγής σε καθαρές μορφές ενέργειας κάτω από τον έλεγχο των εργαζομένων που θα εξυπηρετεί την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών και όχι των συμφερόντων των καπιταλιστών. Ο σύγχρονος μεγαλοϊδεατισμός (των ΑΟΖ) του ελληνικού κράτους απειλεί με πολύ σοβαρές φυσικές καταστροφές, οι οποίες μπορεί να είναι μη αναστρέψιμες, και ταυτόχρονα φέρνουν πιο κοντά τον κίνδυνο μιας πολεμικής αναμέτρησης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Μεσογείου, υπονομεύοντας το δίκαιωμα των λαών να ζουν ειρηνικά.